

Український Плясир Півноччя
в Ітталії

Марко Бірца

СПОРТИСТИ

Ридавництво „Життя в півночі“
РІМІНІ - 1946

СІМ ЛІТ БОРОТЬБИ

/ Передрук з „Америки“ ч.13- 28 /

Чужина, дни 30.11.45

Вельмишановні Панове Редактори !

Пише до Вас цього листа один із скитальців, як це Ви влучно окреслюєте емігрантську масу українців на чужині. Безпосередню спонукою до написання цього листа були українські газети з Канади й Аргентини, що їх я ось щойно випадково дістав у руки і з великим заінтересуванням прочитав. Зокрема звернув мою і моїх друзів увагу лист українця з Осльо/ Норвегія/ висланий до тов-ва „Відродження“ в Аргентині. Автор листа намагається в коротких словах поінформувати українське громадянство за океаном про переживання і досягнення українців на Рідних Землях і взагалі в Європі за час останніх літ та про теперішнє незавидне положення українських скитальців.

Подібних листів можна тепер стрінути в українській заокеанській пресі багато. Листи ці писані принагідно різними випадковими людьми не дають і не можуть дати повного і вірного образу того, що пережив і чого досягнув український наріч за час останніх бурхливих років 1939-1945. Крім того в тих листах чимало недокладностей. А між тим є певне необхідною речю, щоб заокеанська Україна була якнайкраще і якнайвірніше поінформована про всі події на українських землях, зокрема про збройну боротьбу українського народу проти всіх окупантів за Українську Самостійну Соборну Державу. Бо- до речі- в згаданих листах розмірно найбільше згадується про важке положення українського народу, про знущання ворогів, про злидні еміграції ітп., а про нашу активну боротьбу є тільки побіжні згадки. Це-на нашу думку неприємливо і навіть трохи принижуюче для справді лицарського народу.

Ось через що я- за спонукою кількох друзів, активних учасників теперішніх визвольних змагань- пишу до Вас цього листа. В ньому я постараюся бодай побіжними почерками представити загальний перебіг подій на Україні за останні 7 літ, певно від 1938-1945р. При тому сфера-якщо йде про дії Української Повстанської Армії- на деякі циклоstileві видання вже на еміграції. До написання цього листа заохочують мене і друзі, з яких деякі зберігли цінні документарні матеріали до історії останніх літ. Нашою метою і великим бажанням є довести по змозі до ще більшого духового зближення українців по цей і той бік океану, бо ми того певні, що вже в недалекій будуччині прийде до одного спільного Соборного Чину всього українства- здобуття і остаточного закріплення Української Самостійної Соборної Держави.

Слава Україні !

Марко Віра.

І. В С Т У П

Останнє українське покоління на всіх українських землях, а напевно і за океаном народжувалося і зростало під безпосереднім враженням і впливом збройного зриву 1917-21рр. Невдача отвертої збройної боротьби, упадок Української Держави та наслідки цієї катастрофи наклали свою нестерту печать на душу, характер, думки й почування молодого покоління. Провідною ідеєю самовиховання й усіх починань цього покоління стало незломне рішення- підготовити і перовести новий зрив і здобути та закріпити на завжди те, чого з різних причин не змогли осягнути наші батьки: Українську Самостійну Соборну Державу.

у Державу. Ця ідея лягла в основу всіх українських самостійницьких революційних організацій, що вистали і діяли будуче на українських землях в періоді після 1917р., зокрема: Української Військової Організації на ЗУЗ, Братства Українських Державників / БУД/, Союзу Визволення України / СВУ/ та Хвильовистів на ОСУЗ і врешті- найсильнішої Організації Українських Націоналістів / ОУН/. Значення цих організацій, зокрема останньої - ОУН, для дальшого ходу історії української історії є дуже велике. В них і під їхнім безпосереднім впливом переродилося ціле українське покоління доби після першої світової війни. Ніякі протизаходи і репресії окупантів України не були в силі спинити цього процесу регенерації українського народу. Ні тюрми ні концлагери ні тортури ні публиці ні розстріли ні голодові масакри ні пачифікації- ніщо не могло вже вбити розбудженої волі народніх мас до незалежного державного життя. Молоде українське покоління йшло пробоєм до своєї мети.

II.

ПЕРША ПРОБА СИЛ 1938 - 1939 рр.

Напередодні другої світової війни українські землі, зокрема Західна Україна, подобали на розігрітій паровій котелі, в якому клекоче притасна сила, готова кожної хвилини до вибуху. В Європі назрівали переломові події. Йшло до війни. Західний демократичний часливіший світ з тривогою слідкував за розвитком подій. Війна для нього була чимсь найжахливішим. Не так воно було, нажалі, на сході Європи. Для нас, українців, як для народу, страшнішою від війни була перспектива довготривалого "миру". Пишемо в лапках "миру", бо для України його фактично не було. Український нарід не жив, а душився під нестерпним титарем ворожих займанщин. Окупанти українських земель трактували український нарід тільки як погній для свого паразитного росту. Вони як опирі висисали з нього кров а всякий прояв спротиву нещадно давили. Зокрема жахлива, безнадійна доля судилася українському народові під ярмом большевицької Москви. Вистарчить згадати, що за 20 літ т.зв. "мирного будівництва" Москва вигубила до 20 мільйонів українського населення- організованими голодівками, безупинними засланнями, розстрілами, масакрами ітд.

Яка війна коштувала стільки жертв у білансі будьякого народу? Чи можна протодивуватися, що всю країну бажали собі зміни тєї жахливої долі? Єдиний рятунок від повної фізичної загибелі в добу "миру" добачували українці в війні, цьому остаточному регуляторові відносин між народами.

Від війни українці багато для себе сподівалися. - "Крім канданів не маємо більш нічого до втрачення, а зискати можемо все! Т.зв. "мир" коштує нас без порівняння більше, як найбільш кривава війна!" - з такими поглядами можна було в нас нераз стрінутися при розгляданні можливостей і перспектив війни. Хто і де мавби розпочати ту війну, не була справа другорядна. - "Нехай тільки зачнетися, а вже під нас самих буде залежати, чи зуміємо ми її використати як слід для нашого остаточного визволення. Другої такої нагоди, як була в 1917р. ми вже не прогавимо!" - так говорили в нас завязці, а було їх чимало.

Вибух німецько- чеського конфлікту в 1938р. загаль українства приняв як початок дуже ризикованого, але неминучого процесу, що мав довести до нового, можливого кращого уладування відносин в Європі. Війна наближалася до українських земель. Найдалі на південний захід висунений шматок української території- Карпатська Україна- вступала в вир світових подій. Для українців настала велика година проби. Нарід заворушився. Нетільки в Ужгороді і Хусті, не тільки у Львові й інших містах України, але й на чужині, за океаном демонстрували многотисячні українські маси, домагаючись волі для Карпатської України. З Галичини, Холмщини, Волині і Буковини спішили завзяті юнаки туди, де ривалася доля одної вітки українського народу.

В вересні 1938р. "Подкарпатське Русинське" вибороло собі автономію і прагнуло називатися "Карпатською Україною". Нарід з небувалым запалом ходив ~~в коло~~ розбудови свого державного і національного життя зважаючи на вороже довкілля.

До проби сил прийшло в березні 1939р. Чехословацька держава розпадається. 15 березня 1939р. Український Народний Союз в Хусті проголосив незалежність Карпатської України. Шестимісячна еволюція "Срібної Землі" була завершена. Але зараз же послідувало криваве хрещення молоді Карпатської Держави. Єдина опора Карпатської України - збройні відділи "Січі" - вступили без вагання в нерівний бій за святе право українського народу бути господарем на своїй землі. Серед загальної суматохи очайдушній бій кипів повних два тижні. Гори спливали кровю, по тюрмах і таборах дикі наїзники мадярські масакрували героїських оборонців рідної землі. Ворже насильство тріумфувало.

Та не дуже ! Не тільки далекий світ, але й самі вороги України були прямо заворожені нежданним вибухом українського вулкану та повні подиву і признання для воjakів, давно невиданого в Європі героїзму борців за волю Карпатської України. І не один вдумливий політик доглянув у березневих подіях 1939 р. перспективу будучих бурхливих років: розбуджений і спрагнений вільного життя український велит струсне всею східною Європою і силою виборе собі належне місце в крузі вільних народів.

III.

РОЗВАЛ ПОЛЬЩІ. ПЕРША БОЛЬШЕВИЦЬКА ОКУПАЦІЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ. / 1939 -1941/

Упадок Карпатської України був для українського народу болючим ударом. Але всі здавали собі справу з того, що це тільки початок. Нарід міцніше закусив зуби і готовився вперто до другої проби. Місяці бігли швидко. 1. вересня 1939р. почалася німецько-польська війна. Її блискавичний перебіг і швидкий упадок Польщі був для багатьох несподіванкою. Це була мабуть єдина війна, яка обійшлася українському народові без великих кривавих жертв і матеріальної руїни. З тюрем із цілої Польщі із катівні в Картузькій Березі верталися сотні і тисячі українських політичних в'язнів, передових борців українського революційного руху. Серця росли, надії оживали.

А між тим ~~не~~ з сходу гранула на ЗУЗ большевицька лавіна. Для українців це була несподіванка. Після досвіду з Карпатською Україною цього треба було сподіватися. Про те, що нарід на ЗУЗ прийняв большевиків з прихованою тривогою та ненавистю, зайво й говорити.

Насувалося питання: як бути ? Чи вступати негайно в бій з новим наїзником ? - Це було б нерозумно. Війна розгарялася на світову міру. Виринали нові можливості і тому треба було щадити сили до майбутньої розгрівки. Коли та розгрівка малаби прийти - ніхто не знав. З різних оглядів і міркувань провід українського революційного руху зарадив найбільш доцільний на той час поділ сил. Основа українського самостійницького руху, найбільш зв'язані з тереном революційні кадри остались в краю, з тим, що всі видніші діячі руху перейшли відразу в підпілля. Доволі помітна частина українських революційних сил, зокрема вчорашні політичні в'язні, що були заперторені по тюрмах західної і середньої Польщі, опинилися в німецькій окупаційній смузі. Туди, на захід схоронилось перед большевиками багато українців з Галичини і Волині, зокрема інтелігенції.

Продовж вересня і жовтня 1939р. перехід через демаркаційну лінію був ще розмірно легкий. За підрахунками закордонної преси число українців, що перейшли в той час із окупованих большевиками теренів ЗУЗ на захід, сягало до 200 тисяч. Але дедалі перехід ставав щораз трудніший. Демаркаційна лінія стала "свещенним, непорушним кордоном" сильно обсадженим пограничними військами НКВД. Кожної ночі на кордоні блискали ракети і гриміли вистріли, а в

вранці люди з прикордонних сіл підбирали під штиками прикордонників розстріляних людей, що намагалися вирватися з червоного раю. На Бузі, Солокії, Сяні і Карпатах виростала нова залізна заслона.

А за цю заслоною починало процвітати „вільне, щасливе і заможне життя“: мітинги, лозунги, клуби, десятихатки, народні суди, „Вільна Україна“ за 10 копійок, водки вбрід, кришка для дорослих, цукорки для дітвори, ялинк а, дід Мороз... хто б там перечеислив ті всі благодаті, що їх так щедро сипнув для визволених українців ласкавий батько Сталін! Мало того: для задоволення українців, в лютий 1940 року большевики впродовж одної ночі забрали з хат і вивезли на схід тисячі польських осадників і колоністів з Галичини і Волині. Але цей жест українцям мало заімпонував. Нарід мимоволі зжахнувся: коли це і нас почнуть отак вивозити?— На відповідь не прийшло довго ждати. Вже в квітні 1940 р. большевики зарядили евакуацію всіх прикордонних сіл, наразі понад 30 км. вглиб краю. Переношено евакуованих переважно на опущені польські колонії. Стурбованим людям вясняли, що „трудно, нада укрєплять граніцу“.

Весною і раннім літом 1940 р. большевики повели скрізь посилену пропаганду за творенням колгоспів. Найлекше це йшло їм з двірською службою в фільварках, тимбільше, що всюди по дворах стояли готові стирти збіжжя і наші, худоба, ремамент. Але нарід — господарі відпекувалися, як могли від цієї благодаті. Остаточним аргументом притисканих до муру селян було: „ми ще пождемо до весни, побачимо, як живуть інші колгоспи“... А між собою люди говорили: „Ну, ну, побачимо чи вони ще втримаються до весни!“ і далі починалися безконечні гутірки на тему — неминучої близької війни німців з большевиками.

Большевики, осягнувши заплановану на 1940 р./ до речі — невелику/ кількість колгоспів на ЗУЗ задовольнилися тим успіхом і дали людям спокій аж до весни 1941р. Тоді почали знову... Але нарід тоді вже не дуже турбувався колгоспами. В повітрі висіла німецько — большевицька війна.

Познак наближування війни було багато, зокрема в прикордонній смузі. Вже від літа 1940 р. большевики почали стягати над кордон маси робітників і будівельного матеріалу та будувати бункри. Роботи над укріпленням кордону велись інтензивно через цілу зиму, а з весною 1941р. прикордонну смугу їхали майже безупину колони вантажних автомашин, танки, гармати, кулемети. Большевицькі агітатори і політруки на приватних розмовах з довіреними людьми постійно натякали що — мовляв — швидко „пайдьом вперьод“. Нарід раців бачучи ці приготування бо всі були переконані в неминучості большевицької поразки. Тільки війна могла принести розвал червоної тюрми народів, що стала справжньою катівнею, зокрема для українського народу. Війна мала стати знов для України черговою нагодою, яку треба було використати для остаточного визволення, для здобуття державної незалежності. В розумінні загалу українців тільки війна могла принести нам радикальну зміну нашої долі, тільки в ній ми бачили рятунок від невідхильної загибелі в добі „мира“. Може щасливішим за нас народам західного світу таке сталення справи є незрозуміле; тим не менше воно відзеркаляє трагічну долю всіх народів під большевицької залізною стопою.

Але большевицькі воєнні приготування мали також свої менш і приємні сторони. Це була передовсім поголовна мобілізація всіх мушин в армію і на т.зв. 45- днівний перевишкіл, себто — в більшості — до фортифікаційних робіт при кордоні. До цих робіт, зокрема до копання довжезних протитанкових ровів, притягнуто також жіноцтво.

В ночі на 22 травня, 1941 р. НКВД перевело перший масовий вивіз на схід українських родин. Вивозили цим разом тих, чії сини втікли вже зпід большевицького режіму за кордон, зглядно пішли

в підпілля. Другий ще більш масовий вивіз українців був планований на день 24 або 25 червня 1941р.

Найбільш надії покладав нарід під большевицькою окупацією на самостійницький актив, на свою молодь, на своє підпілля та на ту „резерву“, що осінню 1939 р. відійшла була по наказу на захід. Хоч як сильно пильнували большевики кордону, звязки між обома частинами української суспільности не переривалися. Нарід під большевицькою окупацією признавав своїм провідником Степана Бандеру, під якого прапором опинилися всі найкращі бойові сили українського народу, що несли на своїх плечах весь тягар боротьби та що довгі роки каралися по ворожих тюрмах та таборах.

Вже на початку 1940р. почали вертатися під большевицьку окупацію провідні члени українського революційного руху, щоб на місці в краю в важких умовах советського режиму організувати і підготовляти нарід до будучих рішальних подій. Переводили цю відповідальну роботу в краю між іншими сл.п. Дмитро - Мирон Орлик і Іван Климів - Легенда. Узброєні бойові групи українських революціонерів проходили пробом большевицький кордон. Частина з них падала на кордоні в бою з НКВД- істами, частина попадала в ворожий полон, але більшість таки продиралася на місце свого призначення і виконувала одержані доручення. Дуже утруднений став побут у прикордонній смузі в червні 1941р., коли сюди нахлинули маси тайних агентів НКВД, спеціально вишколених і надзвичайно спритних. Було їх повно в кожному селі, вони всюди пхали свого носа, всім і всіми інтересувалися, а ночами чигали у збіжжях і лісах при шляхах та незаметних стежках. Ждали на когось...

Високо- високо в повітрі гуділи мотори. Це були розвідчі німецькі літаки, які щораз частійше перелітали кордон і слідкували за рухами большевиків у прикордонній смузі.- З прикордонних сіл і міст йшли в гліб краю шептані вістки про такий же посилений рух німецьких військ по тій стороні кордону, про різні інциденти на кордоні ітп. Нарід притаївши духа, ждав нетерпеливо на вибух.

IV

НІМЕЦЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКА ВІЙНА. АКТ 30 ЧЕРВНЯ 1941 р.

22 червня 1941 р. в неділю на досвітку, здовж усього довжезного большевицького кордону ревнули гармати, загули мотори літаків і танків, і через кордон перевалилася могутня німецька лавіна. Удар був прямо розторошувачий. Німці перли без стриму в перед, большевики відступали на цілій лінії. Хто міг тоді опертися думці, що це настав час остаточного краху червоної тюрми народів?...

Ніхто не мав найменшого сумніву, що якраз тепер настала довгождана нагода для України- знов відбудувати своє власне незалежне державне життя. Як виглядали справи під большевиками, нарід знав і до війни по своему підготовився. Але, думалося, також наша еміграція не змарнувала часу. Обсервуючи з цікавістю военний рух на шляхах люди пильно приглядалися машируючим військам, чи не доглянуть між ними українських військових відділів. Але ні, між німцями їх не було. На запит цікавих чому нема українських частин між німцями німецькі старшини відповідали само певно: „Вір браухен кайне гільфе! Ін цвай- драй монатен руссланд іст зо-ві-зо капут!“ / Не потребуємо ніякої помочи! Впродовж 2-3 місяців Росія сик чи так скінчена!/. - Це людям давало багато до думання.

Але український революційний самостійницький табір існував і діяв без німців, згідно з вимогами хвилини і інтересами українського народу, не звертаючи уваги на те, чи це німцям подобається чи ні. Не німці але українці були правними господарями на українській землі.

Німці посувалися в перед властиво тільки по найголовніших шляхах. Скрізь в запіллі діяли невеликі, але рішені на все бойові відділи українських самостійників. Вони вступали в бій з відступаючими

большевицькими частинами та недопускали до грабунків, вивожування майна чи погромів українського населення з боку червоних окупантів. Тільки по більших містах прийшло до важких масакар українців НКВД-істами. Німці вступали властиво без боїв до українських сіл та міст. Всюди стрічалися зі спонтанними маніфестаціями народніх мас на честь Незалежної Української Держави. Всюди бачили тризуби, синьо-жовт і прапори та написи: „Нехай живе Українська Самостійна Соборна Держава! Слава Україні!“ ітп. — Майже всюди заставали німці вже зорганізовану українськими самостійниками незалежну українську адміні-страцію, тимчасові сільські і міські управи, та народню міліцію. Призначені до українських міст німецькі Ортскоманданти часто не могли стриматися від виявлення свого подиву і признання для зорганізованости і здисциплінованости та їх організаційних здібностей.

Завершенням цих спонтанних виявів безсумнівної волі українсько-го народу до вільного незалежного державного життя був історичного значіння А к т 30 ч е р в н я 1941 р. Напередодні цього акту узброєні українські самостійники — повстанці вдерлися як одні з перших до Львова, опанували радіо-станцію, забезпечили Собор св.Юра і митрополиту палату перед погромом НКВД та поробили всі необхідні заходи до скликання історичних Народніх Зборів. На другий день через радіо рознеслася по всій Україні і по світі радісна вістка про проголошення Народніми Зборами у з-вільненому Львові відновлення Української Держави на українських землях та про покликання Тимчасового Державного Правління України з Ярославом Стецьком-Карбовичем як премієром на чолі.

Небувалий ентузіазм запанував на звільнених теренах України. Радісна вістка бігла від села до села, від міста до міста. Скрізь були негайно скликувані Народні Збори, на яких відчитували універсал про Акт 30 червня, митрополите послання з цього приводу, інструкції ОУН ітп. В церквах відправлялися торжественні богослуження в наміренні Української Держави, священники-патріоти відбирали від народу присягу на вірність Українській Державі та її правлінню. Всюди на місцях творилися за почином українських самостійників тимчасові органи української влади-місцеві, повітові, обласні. По всіх трохи більших осередках появлялася незалежна українська преса. Нарід виконував з великою охотою і радісним підємом всі зарядження рідної влади. Молодь спішила з запалом в лави народної міліції та українських військових відділів і шкіл, що творилися при повітових і обласних осередках. Скрізь панував лад. Притаєні вороги українського народу не важилися на ніякий більший виступ проти українського правопорядку. Загроза удару по українській самостійницькій ідеї існувала тільки з боку німців.

Німецькі горе-політики, заскочені вкрай „самовільним“ на їхній погляд державно-правним актом українських самостійників, швидко постарались про припинення незалежних українських передач львівської радіовисильні. Провідника Організації Українських Націоналістів Степана Бандеру, премієра українського державного правління, Ярослава Стецька-Карбовича, та ще декількох визначних членів правління арештовано та вивезено в Німеччину. В пресі наказали помістити відповідне „спростування“; мовляв, ніякого державно-правного акту й не було.

Тут слід зазначити, що вже перед вибухом німецько-большевицької війни провід українського самостійницького руху передбачив можливість проти-українських виступів німців і видав згідно з тим відповідні інструкції. Пробним каменем в українсько-німецьких відносинах став Акт 30 червня. Після перших ударів по українській самостійницькій ідеї та її представниках відносини різко погіршилися. Українські самостійники — згідно з передбаченим планом — почали відразу проти-німецьку акцію. До певного часу треба було оминати різких ударів, але щодо отвертого конфлікту мусліло прийти, це стало ясно для всіх вже в перших днях липня 1941р.

Не зважаючи на перший удар з боку німців, незалежні сили українського самостійницького табору діяли консеквентно далі, згідно з власними плянами, всупереч німецьким плянам. Поруч німецьких баталіонів, а часто випереджуючи їх, маскуючись в ріжний спосіб перед все більш зорким оком фельджандармерії й гестапа, — посувалися вглуб України на схід члени т.зв. „похідних груп“. Це були українські самостійники- революціонери з отих „200 000“ емігрантів з 1939р., що відповідно вишкочені на повні загалу й поєвати спішили на визначені їм задалегіть місця, щоб допомогти рідним братам відбудувати справді незалежне державне життя українського народу.

Це ті, що в новій ситуації перші мали змогу наязати тісніші звязки з українськими самостійницькими силами на Україні та підготувати ґрунт під єдиний соборницький державотворчий чин українського народу. Це вони поривали українські мази до маніфестацій на честь незалежної Української Держави. Вони заводили укр. адміністрацію та ділили колгоспи на самостійні селянські господарства, недопустили до ексцесів, грабунків та надужить й давали народові змогу збагнути справжню благодать справді рідної влади. Це вони врешті були тими, що взяли на себе перші удари озвірілих німецьких наїзників — імперіалістів. Вони навчали стертрмизованій довголітньою большевицькою неволею нарід відповідати на терор окупанта зорганізованим солідарним опором та збройною боротьбою.

Незабаром і большевики і німці і інші вороги українського народу стали „клеймитися“ бандитами“, „зрадниками“, „божевільни ми“, „агентами большевизму“, „псами Гітлера“ ітп. — найбільш суперечними епітетами.

V.

ПІД НІМЕЦЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ / 1941 — 1944рр./

а/ Колоніальна політика і терор окупанта.

Незалежна українська окупація на ЗУЗ діяла менш більш 2 з половиною місяці — себто до половини вересня 1941р. Це був період відносно „незалежної України“, як це його ще й досі в нас звикли окреслювати з певною примішкою сентименту й легкої іронії. Німці не наважувалися ліквідувати цієї української „незалежності“ негайно і брутально. Вони робили це поволі й оглядно. День 1. серпня 1941 р. вони визначили як день формального прилучення Галичини до т.зв. „Генерал — губернаторства“, себто адміністративної одиниці/ „небенлянд Райх-у“/ з переважно польським населенням та столицею в Кракові. На вересень 1941 р. було передбачене розв'язання формацій „Української Народної Міліції“, та створення т.зв. „Української Допоміжної Поліції“, підпорядкованої німецькій жандармерії. — На місце „Ортокомендантів“ почали прибувати до повітових осередків „лянд-комісарі“, підпорядковані окружним „крайсгавтманам“. У Львові, як столиці дистрикту Галичина, засів німецький губернатор, зразу Ляш, потім Вехтер. Разом з органами німецької цивільної управи наїхали вже до менших осередків команди „СД“, себто „Сіхергайт-дінст-у“, а попросту гестапо. — Українські адміністративні органи відходили постійно в тінь. Українцям мали вистарчати тільки т.зв. „Допомогові Комітети“, що їх люди навчилися глузливо окреслювати як „український Юденрат“.

Поволі німецькі окупанти прибирали щораз кріпше до рук загарбані українські землі. Передовсім ділили їх так, як це їм було вигідно. Терен між Дністром і Богом, разом з Одесою „виарендували“ союзній Румунії, яка називала цей край „Трансдністрією“. Решту українських земель поза Галичиною і т.зв. „Трансдністрією“, окреслили як „Райхкомісаріят Україна“ з тимчасовою столицею Рівне та віддали її в беззастережне володіння брутальному кривавому пруському гавляйтерові Еріхові Кохові та його туполобим генерал-і-гебіте комісарам. Омотави всі загарбані вже українські землі сіткою гестаповських команд і станиць жандармерії приступили до розправи зі своїм найбільш небезпечним противником на Україні — українським самостійницьким рухом, окреслюваним офіційно як „бандера-бевегунг.“

Вже в літніх місяцях 1941 р. фельджандармерія й гештапо почали вилловлювати в Житомирщині, Винниччині, Київщині ітд. членів "Похідних Груп" з метою недопустити до ширення на цих теренах української самостійницької ідеї, а зокрема до проголошення незалежності Української Держави./ На Галичину і Волинь німці мусіли наразі махнути рукою !/. Приловлених людей німці тримали якийсь час по дяграх і в'язницях, а відтак примушували їх вертатися назад на захід. Але завдячі юнаки, вирвавшись зпід німецького караулу, знов брали маршрут на схід.

15 вересня 1941 р. німці скинули маску. По всіх більших містах України, зокрема у Львові, гештапо перевело того дня масові арешти українських самостійників. Число арештованих ішло в тисячі. Частину з них випущено по якомусь часі на волю, але для багатьох сотень і тисяч українських самостійників розпочався того дня мученицький шлях крізь ославлені німецькі тюрми і конц-лагери, що мав тривати повних 3 роки. Неодин там і згинув від тортур чи вивнаження. Всі тюрми побудовані будьколи окупантами України, почали все більше наповнюватися новими українськими політичними в'язнями. Що якийсь час гештаповці вивозили ночами менші або більші групи в'язнів - жидів українців і поляків - за місто на будь яке урочище і там їх розстрілювали.

Міжтим почали приходити до українських сіл і міст вістки про жахливу й ганебну поведінку німців з полоненими червоноармійцями. В перших тижнях і місяцях війни німцям охоче піддавалися сотні тисяч червоноармійців, які ненавиділи червоне московське ярмо і ніяк не хотіли проливати крові за "батька" Сталіна. Всі вони мали право сподіватися, що німці дозволять їм негайно організувати національні військові частини та допустять їх до святого діла визволення їхньої батьківщини від червоних московських гнобителів. А якщо ні, то бодай відпустять їх швидко домів до мирної праці над відбудовою зруйнованих осель. Та сталося зовсім інакше. Всіх полонених червоноармійців, без огляду на їхню національність, німці почали трактувати як підлюдей, гірш худоби.

Полонених тримали за дротами під голим небом, на голок зих пайках, били їх, знущалися, стріляли з будь-якої причини. Швидко між масами кинулись пошесні недуги - червінка, тиф... прийшли холодні осінні дощі, морози... для смерти настала обильні жнива... Скільки соток тисячів полонених згнуло до кінця 1941р. від хворіб, холоду і голоду, збагнути годі. Газети з 11.11.45 подають, що впродовж перших 4-ох місяців німецько-більшевицької війни по прямому наказу Кайтеля загнано в сиру землю 600 тисяч "російських" воєннополонених-! А всього згнуло з голоду по німецьких таборах 1 міл.700 тисяч "російських" полонених. Не можемо забувати, що ці "російські" полонені це в подавляючій більшості українці ! Число загинувших марно по німецьких таборах воєннополонених українці оцінювали в нас вже давніше приблизно на 800 тисяч. Це діялося в той час, коли німецька пропаганда горлала, що - ось ми завдали більшовикам смертельний удар і тепер можемо дозволити собі відпустити тисячі полонених домів. Вже на цьому одному жахливому прикладі нарід збагнув приховану наразі мету німецьких окупантів : всяким способом нищити фізичну субстанцію українського народу. Швидко виявились і інші, не менш "усципні" способи.

Це був передовсім - голод. В осені 1941р. і на передновку 1942р. цілому Підкарпаттю загрожувалв голодова катастрофа. Весь урожай був знищений повінню. Тисячі людей з під Карпат рушили в мандрівку - на північ і схід з метою закупити чи випросити для себе і своїх голодних дітей бодай кілька кілограмів зерна, - на прожиток і на засів. Треба підкреслити, що весь нарід в Галичині і на Волині пішов усею душею з поміччю голодним братам. Люди з найбільшою охотою наділявали потребуєчих харчами. Але ця допомогова акція натрапила на несподіваний опір з боку німців. Німці відмовились дати українським організаціям відповідну кількість транспортних засобів для підвозення

збіжжя в навіщені голодом околиці. Німецька жандармерія і „баншуполіція" систематично виловлювала „мішочників" і конфіскувала в них останні грами випрошеного зерна. На інтервенції українців гештапівські достойники здвигали раменами і в приступі ширості говорили: „Яке це має значіння для Райху, що десь там у Карпатах згине кількадесят тисяч рабів з голоду?!" - Але нарід не допустив до цієї катастрофи. Незамітними для німецьких посіпаків шляхами ішов український хліб на голодне Підкарпаття. А весною 1942 р. укр. добродійні установи власними зусиллями перевезли з Підкарпаття в хлібні околиці Галичини около 30.000 українських дітей на переживлення...

Вже осінню 1941 року почали скрізь на окупованих німцями українських теренах діяти біржі праці, ославлені німецькі „арбайтсамти". На всі райони і села було систематично накладано відповідні контингенти, - стільки то й стільки людей треба було відставити до Німеччини на каторжні роботи. Зразу ця бранка проходила менш більш організовано, такби мовити бюрократично. Але дедалі німці почали щораз частійше стосувати „африканські методи" набору білих рабів, шляхом дикунських облав на людей - особливо по містах і по залізницях. Німці і намагались забирати в першу чергу молодь, особливо юнаків, тоби в той спосіб позбавити Україну її найкращих і найідейніших синів. За приблизним рахунком німці вивезли з України зг. з т.зв. „Райхс-комісаріату" за весь час окупації понад 200.000 душ працездатного елементу, а з самої Галичини около пів мільйона. Доля цих білих рабів, особливо тих нап'ятованих знаком „Ост" була незавидна. Скільки їх загинуло від аліянтських бомб по різних Гамбургах і Берлінах скільки вернулося каліками домів, скільки пропало по різних штраф-лагерах - Бог один знає.

В парі з ограбуванням України з її живої сили, йшов безупину грабунок її матеріальних дібр, зокрема харчових продуктів. Збіжжю, м'ясні, молочні ітп. контингенти вже в першому році німецької окупації лягли важким тягарем на українське село, а що дальший рік тягар цей ставав важчим. Ославлена Розенбергівська „земельна реформа" на Україні з 1942 р. - хоч полягала тільки на перейменуванні большевицьких колгоспів на „гром - госпи", мала на меті усунувати якнайкраще механізм ограбування України з харчів. Довжезні ешелоны, налагодвані харчами, йшли як день так ніч з України до ненаситнього Райху. Недарем чванився кат. України Еріх Кох у літі 1943р. що німці зуміли видерти з України багато більше харчів як це робили большевики! Дійшло до того, що на Україні були села, де нестало ні одної корови, все забрала голодна німота! Сьогодні укр. скитальцям по різних Баваріях і Тиролях ясно, чому пересічний німецький „бавер" по 6 роках війни має в стайні 10-15 коров !

Зрозуміла річ, що нарід, збагнувши звірячу природу і люджерні плани нових „визволителів" України, - відразу, стихійно, почав ставити опір всім їхнім злочинним починанням. Зокрема село почало систематично саботувати здачу людських та харчових контингентів. Це в свою чергу викликало дальші дикунські репресії збоку окупантів. Терор розшавівся на добре. Спеціальні відділи „Зондердінсту" зложені з різних познаняків і шльонзаків, далі баталіони косооких калмиків, узбеків і „козаків" на гештапівській службі, дико бешкетували по селах, стягаючи залеглий контингент; масакрували старців, насилували жінок, розстрілювали втікаючих людей, грабували людське добро... Збитих до крові і повязаних колючим дротом зловлених людей тягли до тюрем як закладників, щоб при найближчій нагоді розстріляти їх.

Найдужче розшавівся німецький терор в осені 1942р. на Волині та Поліссі за відмову давати німецьким вампірам контингенти та під вигідною але зовсім не обоснованою притокою звязків українського населення з червоними партизанами. Цілі села йшли з димом, сотні людей гинули день-в-день від куль та багнетів карательних загонів окупанта. В селі Кортиліси на Поліссі німці впродовж одного тільки дня вимордували кругло 2000/!/ душ українського населення. Скрізь лунали сальви, скрипіли шибениці. Каті шаліли, впивалися кровю. Сіяли вітер, щоб незабаром пожати бурю.

6/ УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ / УПА/

Коліскою Української Повстанської Армії були півн.-західні Українські землі – себто Волинь і Полісся. Тут були найсприятливіші обставини для творення українських повстанських загонів. Як вже було нище згадано під кінець 1942 р. на цих теренах найдужче розшалівся був подвійний німецько – большевицький терор. Волинські і поліські ліси та багна найшвидше заповнилися втікачами від терору і насильства наїзників. Нарід на ПдСВЗ завзятий, не захотів сидіти в лісах безчинно. Захована літом 1941 р. зброя опинилася наново в надійних руках українських месників. На чолі ново-сформованих збройних відділів стали найбільш завзяті і підприємливі українські самостійники. Вони діяли організовано, за директивами проведу українського революційного руху. Називали себе для відрізнення від червоних партизан „українськими повстанцями“. Трохи згодом – весною 1943р. устійнено остаточно назву цієї нової сили – „Українська Повстанська Армія“, в скороченні „УПА“.

В місяцях лютому, березні і квітні 1943 р. українські повстанські відділи виступили на території майже всієї Волині і Полісся одночасно проти німців як атакуюча сторона. Смільливим наскоком вони захопили в свої руки цілий ряд поменших міст і містечок, розбиваючи, роззброюючи і розганяючи німецькі залоги. Повстанці розбивали табори з інтернованими людьми, визволяли політв'язнів з німецьких тюрем, перебирали в свої руки господарські бази окупанта – лігеншафти, магазини, млини. На заклик командування УПА всі українські шуцмани і поліцаї, яких німці і без того почали були масово роззброювати, арештувати і розстрілювати, перейшли зі своїх станиць зі зброєю в ліс до повстанців.

Збройне повстання українського народу на ПСВЗ було великим і несподіваним, але вповні заслуженом ударом для німецьких окупантів. Їх адміністраційний апарат тріщав, їх авторитет безповоротно падав. Вони намагалися р'єтувати ситуацію хмарами листівок, заликів, вислєнь, погроз, а одночасно стягати більші сили для розправи з повстанцями. Але опанувати положення вони аж до кінця не були вже в силі. Більші й менші бої з німцями були на денному порядку. Бої були самооборонного і заціпного характеру. Німцям завдано багато моразок. Німецькі окупанти виходили „переможцями“ тільки в бомбованнях з літаків, палєнню і грабуванню без оронник сіл та мордуванню неозброєного мирного населєннє. Але кожний німецький злочин стрічався тепер з валежною відплатою.

Самооборонні і заціпні дії відділів УПА були від самого початку спрямовані також проти червоних партизанів, як висланників імперіялістичної Москви. Відділи УПА ергимали посування червоних з півночі на українські землі, розгромили чимало їхніх банд, знищили їхні укріплені табори та стали кріпкою ногою на північних кордонах української території.

З Волині і Полісся повстанський рух перекинувся швидко і на інші українські землі. Весною і раннім літом 1943 р. повстали збройні відділи УПА в Житомирщині, Поділж, Винниччині, Київщині, Чернигівщині, Білоцерківщині ітд. Повстанці громили як німецьких так і большевицьких зайдів і грабіжників і втягали широкі народні маси у вир боротьби за вільне життя на рідній землі.

В липні і серпні 1943 р. почали творитися в Галичині, зокрема в Карпатах, збройні відділи „Української Народної Самооборони“ /УНС/, яких метою було обороняти населєннє перед насильствами з боку червоних партизанів, т.зв. „Колпаківців“ та німців. Червоних відперте з Карпат. Карпати стали організаційною і вишкільною базою для все нових відділів УНС. В осєні і зимою 1943 р. німці повели сильний наступ на табори відділів УНС, з метою ліквідувати українську збройну силу Галичини в зародку.

Відділи УНС видержали цю пробу задовільно. Німцям завдано низку дошкульних ударів. В перших місяцях 1944 р. відділи УНС вступили в єдину УПА, прийнявши назву „УПА Захід“. Під цєю назвою українські збройні сили Галичини вели через цілу першу половину 1944р. бої з червоними парашутистами й партизанами, яких все більше напихалося в лісисте Підкарпаття, та з німецькими каральними відділами які посиленім терором хотіли здавити визвольні змагання українського народу. Зокрема завзяті були бої з червоними партизанами за „Чорний Ліс“ у Станиславівщині в квітні, травні і червні 1944р. та з німецькою дивізією в Долиніщині в липні 1944 року. Це був останній більший бій з німцями на українських землях, з яких вони вже раз на завжди уступали. Для українського народу та його збройного рамени — УПА — починався новий, може найважчий розділ боротьби за своє життя і волю — друга большевицька окупація.

Відступ німців і їх союзників з українських земель як рівнож пересування фронтової лінії використали українські збройні відділи для масового здобування зброї, амуніції, обмундуровання ітп. військового майна. На Поділлі і в Карпатах здобуто чимало зброї — головно німецької та мадярської — шляхом роззброювання відступаючих відділів та захоплення військових магазинів, ешелонів. В цій акції взяло масову участь все українське населення, від волощенської дитини до старенького дідуся, бо всі вже зрозуміли вартість зброї для народу, що прагне жити свободним життям. Тепер ця зброя повинна найкращу службу в руках українських воєнків — повстанців.

в/ ПІД ЗБРОЙНОЮ ОХОРОНОЮ УПА

Як зазначилися існування і діяльність УПА в житті народу в другому періоді німецької окупації? — Вплив УПА на ціле життя українського народу був величезний і наскрізь додатний. Впродовж кількох місяців УПА стала найбільш популярним чинником в житті народних мас. В ній бачив народ не тільки свого оборонця і месника, але й справжню народню владу. Під охороною збройних відділів УПА українське громадянство швидко і радо відбудувало своє життя зруйноване сваволею окупантів. Мирна праця на ріллі продовжувалася.

Відкривались знову різні ремісничі варстай і заводи карчової промисловости, як млини, молочарні, м'ясарні ітп. Народ знав, що працює тепер для себе. Працювали школи, відживало культурно-освітнє життя, проявляли свою всебічну діяльність органи суспільної опіки. Установлені Головним Командуванням УПА земельні комісії розділювали опущені заїдами землі між безземельних та малоземельних селян. Заряджена Гол. Командуванням УПА частинна мобілізація населення в ряди рідного війська проходила всюди задовільно. Покликано до життя старшинські і підстаршинські школи, Український Червоний Хрест, медичні та санітарні курси, вишкільні курси для юнацтва ітп. По всіх селах відбувався правильний військовий вишкіл і перевишкіл молодих і старших річників. Всі накази й зарядження незалежної української влади виконувались охоче. Так у визволених від німецьких та московських окупантів районах і областях України творилося незалежне свободне життя.

г/ ЗА ЄДИНИЙ ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

Та не тільки в житті українського народу зазначився величезний додатний вплив УПА. Сам факт її повстання та її дії м ли переломове значення для дальшого ходу історичних змагань на сході Європи. УПА стала тою третьою силою на сході Європи, на яку почали все більше орієнтуватися всі загрожені обидвома імперіялізмами народи. Не тільки технічно — матеріальна сила УПА, але й в найбільшій мірі її морально-ідейна сила, її бойові кличі: „Воля народам! Воля людині!“ „За незалежні держави всіх поневолених народів!“

"Поневолені народи-єднайтесь в боротьбі проти імперіалізмів Москви і Берліна!" ітп. - виявили нецבורний, прямо магнетичний, освідомлюючий і притягаючий вплив на ріжнонаціональні маси підтаків, що ними досі довільно сували тирани на сїдньо-європейській пахівниці. Же це мало практичне значення, про це окупанти могли швидко переконатися на власній шкїрі. Своїми діями УПА внесла сасамперед різкий розділ між німецькими окупантами та їхніми поневільними "союзниками". Широко і вмїло поведеною пропагандою та тактовною поведінкою УПА спонукала ріжні чужонаціональні - мадярські, словацькі, бельгійські і ін. - військові частини на німецькій службі відмовлятися від участі в погромах мирного населення.

Ці німецькі "союзники" радо зговорювалися з командуванням УПА в справі свого неутралїтету в боротьбі українського народу з наїзниками. В многих випадках давали себе розброквати українським повстанським відділам і відходили домів, згл. навіть в ряди УПА.

Дуже великий вплив мала пропаганда Полїтичного Відділу УПА на численні відділи Вермахту німецької армії і шупманшафт-баталїонів/сторожі/, зложених з бужших полонених червоноарміївців, підсоветських національностей, як грузинів, вірмен, азербейджанців, узбеків, татар, киргизів ітп. В численних листівках вияснювалось їм питання, за що бореться УПА, та закликалось їх переходити на сторону УПА, творити в її рядах власні національні збройні сили та разом з українським народом боротися проти спільних ворогів - імперіалїотів, німців і москалів. Ця пропаганда мала великий успіх. До лав УПА перейшло чимало згаданих воїків, між ними і росїян, які хоробро і чесно біялися тепер проти агентів Гїтлера та Сталїна перуч українських повстанців. Також чимало червоних партизанів пристало до українських повстанців, бо цойно зустрїч з УПА відкрила їм очї на суть боротьби на Україні й на сходї Європи. Цетворення єдиного військового й полїтичного фронту поневолених народів сходу Європи, Кавказу й Азїї знайшло свої завершення й оформлення на першїй конференції згаданих народів, що відбулася з ініціятиви Головної Команди УПА в листопаді 1943 року.

д/ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ /УГВР/

Українська Повстанська Армії діяла і діє не тільки як збройна, але й як полїтична сила України. Але полїтичною боротьбою українського народу УПА не кермувала й не кермує. До цього були покликані інші, полїтичні чинники.

Жк відомо, УПА почала організуватися за постановою і дорученням Організації Українських Націоналістів - самостїйників /ОУН/. Але організатори й керівники УПА зовсім не мали в пляні робити її збройною організацією одного полїтичного осередка. УПА мала стати формою виазу всіх бойових сил українського народу. В рядах УПА знайшлися люди ріжних полїтичних переконань і зовсім незалежно від партійно-групової приналежності. В той спосіб УПА стала збройним раменем і дорогоцінною власністю цілого народу.

Жк всеукраїнська збройна організація, УПА мусїла дістати полїтичне очолення одним всеукраїнським верховним полїтичним чинником. В місяці червні 1944 року, значить напередодні другої тотальної окупації всіх українських земель большевиками, дійшло з ініціятиви УПА до створення Української Головної Визвольної Ради /УГВР/; як верховного всеукраїнського полїтичного центру. Жк читаємо в універсалї, виданому в той нагоди: "В УГВР обєдналися представники українських революційно-визвольних сил та ріжних полїтичних середовищ з усіх українських земель, які визнали самостїйницьку плятформу за єдиноправильну у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостїйну Соборну Державу.- УГВР стала найвищим керівним органом українського народу на час революційної боротьби, аж до утворення уряду УССД".

Від того часу вона керує всією революційно-визвольною боротьбою українського народу на українських землях. Їй саме як політичному, загально-керуючому українському проводови підпорядковувалась всеціло УПА як збройний чинник. Цей стан триває і досі.

VI.

ДРУГА БОЛЬШЕВИЦЬКА ОКУПАЦІЯ / 1944 - 1945/

а/ Червоний терор

Під кінець 1943 року вже навіть найбільші оптимісти зрозуміли, що німці котяться нестримно в пропасть та що всі українські землі швидше чи пізніше опиняться знов під большевицькою окупацією. Програну німців усі уважали заслуженою карою за їхні злочини. Ніхто не жалів за ними. Але перспектива повороту большевиків застала не одного здригнутихся.

До березня 1944 року большевики опанували майже цілу Волинь і Полісся, а в Галичині Тернопільщину, Коломийщину і частину Станіславщини. Большевицькі частини загналися також на Буковину і Закарпаття. Відтак наступила на кілька місяців передихка. Під кінець червня большевики рушили знов до наступу і продовж липня і серпня загорнули майже всю решту етнографічних земель України. Так літом 1944 року dokonалася друга тотальна окупація України наїзниками з півночі.

Цим разом большевики вже не церемонилися з народом на ЗУЗ так, що при першому "визволенні" в 1939 році. Тепер вони вже не прикривали своїх намірів - використати сучасну війну між ін. на те, щоб завдати вирішальний удар українському народові, знищити всі його активні сили та змусити його стати раз на завжди слухняним знаряддям в руках кремлівських володарів. Повертаючись у 1944 році на західні українські землі, большевики мали задалегіть виготовлений плян максимального використання їхніх господарських і людських резерв - для успішного переведення останньої фази війни. Натрапивши на одностайний організований опір народу, застосували негайно всі випробувані чертівським апаратом НКВД способи і методи мордування народів і людини з метою зломати нас як нарід вже в ході цієї війни.

Одним із перших заряджень большевицьких властей "до визволеного населення" був наказ загальної мобілізації мужицької червоної армії, тому, що майже ніхто не хотів голоситися добровільно, на призовні пункти, большевики задумали перевести мобілізацію при допомозі безперервних облав на села і ліси. Їм йшло про те, щоб за всяку ціну виловити весь зброєдатний мужеський елемент. "Мобілізованих" в той спосіб людей кидали майже голіруч негайно на фронт в першу бойову лінію під німецькі кулемети або призначували на знищення - чи то в підвалах НКВД чи на каторжних роботах у заводах і копальнях Донбасу, Уралу, Сибіру. Не минуло цієї долі і українське жіноцтво. Їх також большевики мобілізували масово до каторжних робіт у віддалених околицях Советського Союзу.

Облави на села й ліси були проведені звичайно з дикими програмами населення. "Істребительніе отряди", що склалися з найгіршого шумовиння під командою НКВД-івських садистів, рідні спецзагани т.зв. червоних партизан і тп. "сталінських дітей" ішли з охотою на безборонні села з метою поживитись чужим добром, награбувати доскоду, дати волю своїм дикунським інстинктам, а при тому сповнити "священний, патріотичний обов'язок" до "радянської Вітчизни" і "батька" Сталіна, - розстрілюючи масово кляте "бандерівське" населення, палячи українські села, арештовуючи людей... До погромницьких акцій українського населення НКВД притягало рівнож найбільш здеморалізовані, жорстокі і вороже наставлені до "хаклів" московські частини Червоної Армії. Вони зокрема відзначилися масовим /"колективним"/ насилуванням жінок і дівчат, в тому числі також

Отже діється тепер „за залізною занавісою“ в той час, коли частина світової преси пеани співає на честь Сталіна і большевиків, як „спасителів“ світу...

„Сплондрували нашу Україну катової віри німота з москалями, бодай вони переказилися!“ – стверджував з лютою досадою Шевченко в листі до Кухаренка перед сто літами. І це саме треба сказати і сьогодні. Червоні наїзники намагаються всіма силами доністити Україну, окровавлену німецькими катами і воєнними діями.

Одночасно з тим ідуть намагання Москви зрусифікувати/обмоскалити / західно-українські землі. До Львова і інших міст на ЗУЗ нахлинули зі сходу цілі маси різних урядовців і службовців, НКВД-істів, студентів і різної іншої „радянської інтелігенції“, які відразу надали цим містам чисто „руський“ характер. Недобитків справжньої української інтелігенції большевики заставили фізичним і моральним терором до собачого вислужування імперіалістичним україножерним планам Кремля.

На окрему увагу заслуговує похід Москви проти національної української греко-католицької Церкви в Галичині і в Карпатській Україні. В квітні 1945 р. НКВД виарештувало і вивезло на заслання весь греко-кат. єпископат і взагалі чільніших представників духовенства. На позбавлене своїх пастирів духовенство і вірних роблять безупинний брутальний натиск з метою заставити їх вийти з Унії і підпорядкуватися безоглядно московському патріархові. На Карпатській Україні греко-кат. Церква практично вже зліквідована. Сприяло цій невчасній і шкідливій акції місцеве москвофільство. Галицьке духовенство і нарід ставлять рішучий спротив усім русифікаційним намаганням большевиків. Але і тут позначився вже вилом. „Вовченята хоч беззубі, вже повзають серед нас“, як писав Франко. В травні ц.р. повстала у Львові „ініціативна група по воз'єднанню греко-кат. Церкви з русскою православною Церквою“ з відомим о. Гавриілом Костельником на чолі. Большевики відразу визнали її як єдиний тимчасовий правно-адміністративний орган греко-кат. Церкви. Але решта духовенства рішуче запротестувала проти цієї акції і висунула домагання звільнити спід арешту ув'язненого митрополита й єпископів. Як скінчиться ця боротьба за українські душі сьогодні ще важко сказати, одне є певне, що український нарід ніколи і ні на яких умовах не зігне добровільно карку під брутальне московське ярмо.

б/ Загальна характеристика українського самостійницького табору.

На українських землях ведеться саме затяжна, послідовна боротьба двох непримирно ворожих сил: окупантської московсько-большевицької, НКВД-івської і української самостійницької народно-революційної. – Ця боротьба ведеться безупину, зі змінним щастям, зі змінною натугою.

Повертаючись на західні українські землі в 1944р., большевики були приготовані на опір і труднощі з боку українських самостійників, але такої сили й зорганізованості вони ніколи не сподівалися. Большевики далеко не доцінювали сил СУН і УПА, і щойно на ЗУЗ вони переконалися, якого грізного противника мають напроти себе.

Зорганізований українським самостійницьким табором нарід на ЗУЗ поставив завзятий єднодушний спротив проти всіх зааряджень і заходів Кремля, що змагали до фізичного знищення українців, отже проти мобілізації в червону армію, чи на каторжні роботи в большевицькому заїдлі, проти примусових евакуацій, проти контингентів ітд. Одночасно народні маси почали примінювати активні самооборонні дії проти всякої погани, до її червоні наїзники намагалися заціпити в здоровий організм народу а в першу чергу почали систематично винищувати найжорстокішими способами всяких зрадників, вислужників, донощиків, сексотів. Крім того – нарід дав свою беззасторожну всесторонню підтримку своєму авангардові в боротьбі за життя і волю

— збройним відділам УПА.

Цей над сподівання сильно зорганізований опір населення на-мгалися більшовики зломати „лобовою“ атакою, повівши в серпні і вересні 1944 р. безумінні облави на ліси та села та намагаючись стероризувати нарід жорстокими розправами і погромами, але не досягнули мети; навпаки, загнали нарід масово в добре зорганізо-вані й заправлені в боях лави УПА та ще дужче звязали його з украї-нським самостійницьким революційним табором.

СН, УПА і УГВР є сьогодні рішачими чинниками на Україні. На них орієнтується і їм карно підпорядковується все населення на ЗУЗ, на них всі свої найкращі надії покладає населення Східної України. Вся революційна боротьба на українських землях ведеться сьогодні під загальним керівництвом УГВР як признаної населенням революційної влади України.

Український самостійницький табор опановує поза більшими міс-тами в багатьох околицях життя на ЗУЗ. В багатьох теренах, особли-во там, де цьому сприяють теренові умовини/ гори, ліси, ріи, бал-ки, багна, плавні ітн./ потворилися майже „самостійні републики“, куди не мають відьного доступу вороги українського народу. Всім життям сіл, районів ітд. керують вміло станичні, районові, окруж-ні, обласні і краєві провідники, господарчо — фінансові, військові, звязкові, пропагандивні, освітні ін. референти. Про контролю і без-пеку дбає „СБ“ / Служба Безпеки/, народна поліція, жандармерія УПА і ріжні охоронні відділи. Під господарським зглядом село зовсім усамостійнилося і відгородилося від ворожого міста. Коли немає а-льярму, що „орда йде“, життя і праці в „републиці“ йде зовсім нор-мально. У випадку небезпеки—весь здатний до бою— елемент зни-кає в добре розбудованих криївках, а самооборонні відділи і війсь-ко шикуються до бою. Україна, головно: півн.—західна подобає сьо-годні навеликий воєнний табор./ Або— може краще б сказати— скла-дається з цілої низки менших і більших воєнних таборів/.

Найнадійнішою опорою незалежного життя українського народу сьогодні є Українська Повстанська Армія — УПА. Вона від самого початку була і є чистонародньою революційною армією. За три роки свого існування УПА розбудувала свої організаційні форми, випра-цювала і засвоїла нові засади боротьби з наїзниками, виплекала власні старшинські і підстаршинські кадри, загартувалася в боях і дуже зросла чисельно. Сьогодні більшовики однозгідно признають, що відділи УПА своєю бойовою вартістю перевищують найкращі НКВД-івські „спец-отряди“.— У зброєння відділів УПА є ріжнородне— але добре. Зброї— зокрема автоматичної— піддостатком, амуніції теж. У мундування ріжне, в більшості німецько— малярське, здобуте в боях і захоплене в магазинах підчас пересування фронту. Забез-печення воєнків УПА задовільне. Господарська референтура працює справ-но. Нарід дуже радо складає на утримання своєї армії контингенти харчів, вовни, шкір, полотна, тютюну ітд. Магазили УПА не стоять порожні.

Санітарна служба спочиває в руках Українського Червоного Хреста, себто майже в цілості в руках українського жіноцтва. УЧХ несе санітарну поміч і опіку не тільки раненим і хворим борцям УПА, але також помагає, як і чим може всьому потребуючому населен-ню. Однак лікарських сил є замало а недостача ліків— прямо катастро-фальна.

в/ Діт У П А

Більші і менші акції відділів УПА проти червоних наїзників є на денному порядку. Є вони зачіпні і оборонні. Найбільше зачіпних акцій переводили відділи УПА в перших тижнях і місяцях поворотної більшовицької окупації. Метою цих акцій було недопустити до скоро-го закріплення більшовиків у терені, зокрема не дати їм можності розбудувати адміністративний апарат та перевести мобілізацію на-

селення в ряди Ч.А., зорганізувати сітку сексотів ітд. Ці акції продовжуються постійно. Відділи УПА переводять вдатні наскоки на районні центри большевицької адміністрації, розбивають все зорганізовану управу, зокрема нищать военкомати, НКВД і НКВБ, визволяють в'язнів з тюрм, забирають або палять всі архіви і документи, ліквідуєть партійців і інших ворогів народу. Через ці наскоки большевики перебувають в постійній тривозі а населення даного району має на деякий час- часом місяць і більше- спокій. Такими наскоками зліквідовано також низку т.зв.опірних точок, себто спеціально розбудованих і уфортифікованих НКВД- івських становищ на життєво важних для УПА відтинках терену.

З метою спараліжувати рух погромних груп большевиків у терені невеликі відділи УПА уладжують на них засідки при шляхах. Засідки звичайно дуже добре вдаються. В той спосіб - зокрема літом і осінню 1944 р.- розгромлено чимало ворожих колон і здобуто зброю. В боях із засідок паде звичайно багато ворогів без замітніших власних втрат. В одній з таких засідок на шосі між Рівним і Роцею на Волині весною 1944 року був важко ранений і потім помер генерал Ватутін, командуючий "першим українським фронтом".

До постійних улюблених зачіпних акцій УПА на більшу скалю належать рейди відділів УПА за задалегіть уложеною маршрутою. Завданням рейдів є:

нищити по дорозі менші большевицькі відділи, окупантську адміністрацію і сексотів;

зв'язувати і держати в постійному шаху большевицькі сили в районних центрах не дозволяючи їм виїздити на погромні акції в терен;

відвертати увагу большевиків від осередків УПА і важливіших осідків керівних чинників українського революційного руху, змушуючи їх іти в погоню за рейдуючими відділами;

врешті - вести посилену самостійницьку пропаганду серед населення України, показуючи народові наглядно власну українську збройну силу, уладжуючи збори/ віча/, поширюючи самостійницьку літературу.

Рейдів, як сказано, є дуже багато. Із важливіших слід згадати- більші і менші рейди із ЗУЗ/ Галичини і Волині/ на схід, у Житомирщину, Вінничщину, Уманщину, Київщину ітд., а також за Дніпро у Чернігівщину, Слобожанщину, Полтавщину.....Далі рейди на Буковину, Карпатську Україну і на захід, поза "лінію Курзона".

Відділи УПА з засади стараються уникати великих затяжних боїв з військами НКВД, які вперто намагаються нав'язати українським повстанцям винищувальний бій тоді, коли мають величезну чисельну і технічну перевагу. Все таки підчас великих облав на ліси, коли большевикам часом пощастить оточити великими силами / 10-30 тисяч/ відділи УПА, доходить до більших боїв оборонного характеру. Найбільше таких боїв було на Волині і Поліссі / Сарненщина, Костопільщина/ в березні і квітні 1944 р., коли большевики оточували силою одного-двох полків менші українські відділи в силі одної - двох сот, сотні чи курія. Зав'язані бої тривали часом кілька днів. Большевики йшли при піддержці артилерії, танків а то і літаків, що кілька разів в атаку на оборонні становища українських повстанців, намагаючись за всяку ціну їх знищити. Звичайно мали дуже високі криваві втрати - до 100, 200 і 300 вбитих, а успіху майже жадного, бо українські відділи проривалися крізь вороже кільце з розмірно невеликими втратами. Найголосніший був великий оборонний бій під селом Грубами в Крем'янецьчині 24 квітня 1944 року. Большевики ввели там в дію ок. 30.000 війська. Зі сторони УПА брало в тому бою участь до 5.000 воїків під командування С. Орбея. Українські відділи пробилися з оточення маючи втрати всього ок. 100 мужа.

В Галичині найбільше оборонних боїв було пізною осінню 1944 р. і зимою 1944-45 р. підчас великих облав військ НКВД на цілі райони і лісові масиви. В тих акціях брало участь від 10 до 40 тисяч большевиків. Українські відділи маневрували силою 1- 3 курінів. З замітніших боїв слід згадати:

бій під Лопушною в Золочівщині, бої в Чорному і Молоківському Лісі в Станиславівщині в листопаді, в Рогатинщині в грудні 1944р. -і найважчі оборонні бої за "незалежність" УПА-івської "республіки" на Гуцульщині/ центри Космач- Жабє/ зимою і весною 1945 р. В цих боях впало понад 1000 большевиків в тому числі багато офіцерів.

Менших оборонних та оборонно - заціпних боїв та сутичок УПА з большевиками годі й перелічити.

Про героїчну боротьбу українського народу проти червоних нацизників за своє життя і волю - в світі наразі глухо. Тільки від часу до часу ляконічний комунікат перерве цю мовчанку. Так нпр. 6 липня 1945 р., лондонська радіовисильня подала у своїй вечірній аудіції наступне повідомлення:

"Від ряду днів червона армія / властиво НКВД-прим. наша/ стоїть у кривавих і дуже богатих на втрати для неї боях з Українською Повстанською Армією /УПА / яка останнім часом скріпила свою бойову діяльність і акцію відпору проти комуністичного режиму."

Також від часу до часу пильним і витривалим радіослухачам на чужині пощастить зловити пізнім вечером або в ночі передачу підпольної радіовисильні УПА на хвилі 41-42 м., часом на хвилях між 450-500 м., а дехто твердить що й на хвилях київської радіостанції / 1200,5 м./

Втікачі з під большевицької окупації постійно привозять вістки про дальші бої УПА з НКВД в Карпатах про рейди відділів УПА на ОСУЗ про "упівські республіки", про співпрацю відділів УПА з відділами АК/ Польської Армії Крайової/ ітп.

На боротьбу українського народу, зокрема на його авангард - УПА сьогодні орієнтуються вже всі сусідючі з Україною народи, рівнож поневолені большевицькою Москвою, зокрема білорусини, балтійські і кавказькі народи, а останнім часом також мадари, румуни, словаки а, те і хорвати, серби і болгари. Цей факт матиме величезне практичне значіння для дальшого розвитку подій у східній, півд.-східній і оередущій Європі.

VII.

Е М І Г Р А Ц І Я

Остання війна викликала найбільшу досі в нашій історії еміграцію з України. Загальне число українських скитальців в Європі оцінювали в осені 1944 р. на кругло 5 мільйонів. Дехто каже, що це число трохи зависоке, дехто знову твердить, що занизьке. На це число зложилися :

полонені в 1939 році українці з б. польської армії, втікачі від і спід большевицької окупації в 1939- 41 рр./ одні і другі були zatrudнені в більшості в німецьких фабриках , копальнях, в сільському господарстві/.

Около 2 мільйони депортованих насильно з "Райхскомісаріату Україна" робітників т.зв. "Ост- арбайтерів"-, до каторжної праці в заведеннях воєнного промислу, копальнях і на рілі- в цілому райку і окупованих німцями країнах зах. Європи,

ок. пів мільйона таких же примусових робітників з ЗУЗ, далі-сотки тисяч полонених українців з червоної Армії, яким пощастило пережити голодові і тифозні масакри в німецьких таборах воєнно полонених в перших місяцях німецько- большевицької війни.

сотки тисяч б. жовнірів українців з різних німецьких частин вермахту, частин СС, Галицької Дивізії, УВВ, РО А, поліції, проти-летуновської оборони ітд.

і сотки тисяч українців, втікачів перед другим большевицьким заливом всіх українських земель в 1944 році.

Окремо треба було згадати понад 2000 українських політв'язнів, що вийшли щасливо з німецьких концлагерів/ це ті, що їм саме гестапо закидало політичні злочини- отже члени Тимчасового Державного Правління України з 1941 р., члени ОУН, УПА/ та понад 100.000 українських селян і робітників, що перейшли через жахливі концлагери, штрафлагери під закидом різних "саботажів".

На цьому місці слід, крім того ствердити, що - відмінно від 1939 року - в 1944 році, напередодні другої большевицької окупації ЗУЗ, керівні чинники українського революційного самостійницького руху видали наказ, що всі безздатні елементи мусять залишитися в краю і взяти чинну участь в боротьбі України з наїзником. Найвищий теперішній керівний орган українського народу - Українська Головна Визвольна Рада /УГВР/ вислала за кордон тільки своє Закордонне Представництво. З чинних учасників теперішних визвольних змагань України виїхали на чужині літом 1944 року тільки ті, які дістали на це виразний дозвіл, згл. навіть наказ, отже - необхідні співробітники Закордонного Представництва УГВР, інваліди УПА, жінки і діти упавших у боях учасників збройної боротьби і т.п. Закордонному Представництву УГВР підпорядкувалися беззастережно всі ті круги українського громадянства на чужині, які визнають українську самостійницьку ідею і які опинилися поза межами батьківщини вже давніше, в роках 1939-1943 чисто незалежно від своєї волі, як на пр. українські політв'язні, депортовані робітники, вояки, мобілізовані в ряди німецької армії ітп. Всі ті, що виїхали на еміграцію власновільно, без дозволу на це революційного проводу України, будуть мусяти виправдатися колись перед народом.

В наслідок "добровільної" "примусової" репатріації число української еміграції на терені б. Райху зменшилося дуже сильно, приблизно до пів мільйона. Це ті, що ніяк не хочуть вертатися шляхом контролюванним через НКВД під ласкаве проміння сталінського "сонечка". Вони розкинені тепер по всіх окупаційних зонах Німеччини і Австрії, а вони в Італії і Франції. Доля їхня важка. Найбільше мучить українських скитальців непевність завтрашнього дня і неясованіють їхнього правно-політичного становища. Між іншими при переведених подекуди якраз тепер офіційних реєстраціях всіх "авслендерів", місцеві адміністраційні органи відмовляються записувати українців як бездержавних, тільки записують їх як горожан Польщі, ЧСР, Румунії, згідно зі станом з 1939 року./ Охочих записатись як горожани ССРСР вже мабуть немає/.

Українські скитальці живуть у дуже важких умовах - через брак помешкань, одягу, опалу і відповідної кількості та якості харчів. Відношення місцевої німецької чи австрійської людности до всіх "авслендерів" є неприхильне, а то й вороже. Німці люте, що "чужинці з'їдають призначені для них харчі, займають призначені для них мешкання ітп." Вони забувають/ а радше ніколи про і не думали !/, що впродовж цілої війни вони жили в більшості за рахунок харчів і багатств нагробованих з цілої Європи а передовсім з України, та що взагалі всі матеріяльні цінності в Німеччині з останніх літ є обильно злиті кровавим потом мільйонів новітніх рабів з усієї Європи, і знов насамперед з України. Тепер вони хотіли б якнайшвидше позбутися "утяжливих авслендерів". Українські скитальці змагають до якнайкращого зорганізованя свого збірного життя на чужині. Організаційні форми, рамки, назви є різні і доволі часто змінюються. На пр. раз є це "Комітет бездержавних українців", раз "Об'єднання українців, установа опіки і допомоги", а завтра може ще інакше, дада - "Український Червоний Хрест", "Братство св. Андрея" ітд. Названі організації ставлять своїм завданням подавати українським громадянам на чужині всяку можливу допомогу, організують шкільництво, різні курси, різні об'єднання працівників, уладжують культурно-мистецькі підприємства як: виступи хорів, оркестр, дитячих балетів, виставок мистецьких виробів ітп. Під цим оглядом українці-зокрема в національно-мішаних багатонаціональних таборах для скитальців під опікою УНРА - дуже помітно і додатно вибиваються на чолі місце

та здобули собі загальне признання, як нація з дуже високо розвинутою національною культурою.

Останнім часом провадяться заходи коло створення одної центральної української установи, визнаної західними Аліянтами, як репрезентативна центральна організація всіх українських скитальців на терені б. Райху.

Нікуди правди діти - є серед маси українських скитальців на чужині люди, яких головною життєвою метою є якнайкраще уладити своє особисте чи родинне життя, втікти якнайдалше від большевиків і європейських клопотів та знайти собі десь за морем другу, кращу батьківщину. Але загал українських скитальців безупину живе думками і турботами про рідний край, про Україну, про рідних і близьких, що стоять у безконечній важкій боротьбі з червоними окупантами. Найчастіше питання в розмовах українців на чужині, це: „коли ми вернемося на Україну?“ - ніхто не хоче погодитися з думкою, що це вже кінець війни, що вже настав „вічний мир“.

Що пренесла світові ця друга світова війна? Нестало щоправда „фашистівських“ хижаків, але багатьом, багатьом народам не стало від того ані трохи легше. Нерозв'язаних, наболілих і заплутаних політичних питань є далі повно і то не тільки в Європі. - На одній шестій а може вже і на одній п'ятій земної кулі далі панує нелюдський гніт, терор, забреханість, голод, злидні, неволя, - одним словом стан зовсім суперечний тим високим ідеалам і ідеям, за які йшли в бій мільйони найкращих синів демократичного світу. - Може західні демократичні держави зазнають вже благодатей миру - для України, країни з 50 мільйонами населення, його немає. Там ведеться далі боротьба народу за своє життя і волю і думки наші безупину линууть до рідного краю. Дуже велике враження і співчуття в масах українських скитальців викликало „звернення до всіх українських вояків, що перебувають поза межами Батьківщини“, підписане президією УГВР, Генеральним Секретаріатом Військових Справ УГВР та Головною Командою УПА, - з липня 1945 р. В цьому зверненні теперішні керівні органи українського народу пригадують українським воякам - скитальцям на чужині героїчну боротьбу українського народу за Самостійну Українську Державу та закликають їх вертатися на українську землю, щоб взяти активну участь в боротьбі в рядах непереможної Української Повстанської Армії. А всіх тих, що з будь-яких причин мусять залишитися на чужині, відозва закликає віддати всі свої сили, все знання, весь труд на службу краю і його боротьбі, а в ніякому разі не вкрити соромом імені України. Такий священний наказ передає своїм скитальцям на чужині Український Нарід, що бореться, кривається і змагається.

Цей наказ відбився голосною луною в масах українських скитальців; цей наказ буде виконаний.

Жорстоке життя навчило українців рахувати насамперед на власні сили. Наймогутнішою основою сили українського народу є його незломна віра в остаточну перемогу світла над темрявою та в тріумф Правди над Неправдою. До цього остатнього бою за перемогу вічного Добра і Справедливості над злом і обманом готується сьогодні весь світ. Цю остаточну розправу основних елементів життя світу і людства передбачив геній України - Шевченко - коли в одному із своїх передсмертних віршів кинув пламенний визов - запит, даючи одночасно на нього страшну відповідь:

„Чи буде Правда на землі?...
Повинна бути! Бо сонце встане
І осквернену землю спалить!“

Людство стоїть напередодні вирішення цієї страшної невідхильної ділеми...

:::::
::::: = + = ::::
:::::